

ВІСНИК

Національного банку України

Звіт про роботу
Національного банку України
за 1994 рік та
Основні напрями
грошово-кредитної
політики НБУ на 1995 рік

Доповідь Голови Правління НБУ В.А.Ющенка і співдоповідь заступника Голови Комісії Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності В.П.Гетьмана на пленарному засіданні Верховної Ради України
4 листопада 1995 року

ГРУДЕНЬ
1995

СПЕЦІАЛЬНИЙ
ВИПУСК

Національного банку України

ВІСНИК

*Журнал
Національного
банку
України*

СПЕЦІАЛЬНИЙ ВИПУСК

Звіт про роботу
Національного банку України
за 1994 рік та
Основні напрями грошово-
кредитної політики НБУ
на 1995 рік

*Видається
з березня
1995 року*

*Грудень
1995*

Редакційна колегія:

Веселовський О.О. (голова)
 Воронова Л.В.
 Гетьман В.П.
 Гребеник Н.І.
 Кандибка О.М.
 Киреев О.І.
 Кравець В.М.
 Кротюк В.Л.
 Патрикац Л.М. (зав. редакцією -
 головний редактор)
 Раєвський К.Є.
 Степаненко А.І.
 Чернік І.П.

Випуск підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Над випуском працювали:
 Бондар Д.М., Крохмалюк Д.І.,
 Леонтєва Л.І., Патрикац Л.М.,
 Пермяков О.В., Солдатенко Г.В.,
 Соломоненко С.К., Черкащенко Н.І.

Тематичне планування випуску:
 Лисицький В.І., Патрикац Л.М.

Оригінал-макет і комп'ютерна
 верстка виконані в редакції періодичних
 видань НБУ,
 обкладинка - у відділі видавничого
 виробництва НБУ Белінським О.В.

Тираж виготовлено 29.12.95
 Підписано до друку з оригінал-
 макета 26.12.95
 Формат А4 Гарнітура *Peterburg*

Адреса редакції: 254070, Київ-70,
 вул. Андріївська, 1
 тел./факс (044) 462-53-47
 тел. (044) 462-53-48

Реєстраційне свідоцтво КВ №691
 Передплатний індекс 74132

При передруку матеріалів, опублікованих
 у журналі, посилання на "Вісник
 Національного банку України"
 обов'язкове.

Редакція може публікувати матеріали в
 порядку обговорення, не поділяючи думку
 автора.

Відповідальність за точність викладених
 фактів несе автор.

© Національний банк України,
 1995

Зміст

- Доповідь на пленарному
 засіданні Верховної Ради
 України Голови Правління
 Національного банку України
В.А.Ющенко 3
 ♦♦♦
 Співдоповідь на пленарному
 засіданні Верховної Ради
 України заступника Голови
 Комісії Верховної Ради України
 з питань фінансів і банківської
 діяльності **В.П.Гетьмана** 9
 ♦♦♦
 Постанова Верховної Ради
 України «Про звіт про роботу
 Національного банку, баланс
 його діяльності і зведений баланс
 банківської системи та розподіл
 прибутку Національного банку
 України за 1994 рік» 13
 ♦♦♦
 Постанова Верховної Ради
 України «Про Основні напрями
 грошово-кредитної політики
 Національного банку України на
 1995 рік» 17
 ♦♦♦
 Постанова Верховної Ради
 України «Про кошторис
 Національного банку України на
 1995 рік» 18

4 листопада 1995 року Верховна Рада України заслухала звіт про роботу Національного банку України за 1994 рік та Основні напрями грошово-кредитної політики НБУ на 1995 рік. У спеціальному випуску "Вісник НБУ" публікує доповідь на пленарному засіданні парламенту України Голови Правління НБУ В.А.Ющенко та співдоповідь заступника Голови Комісії Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності В.П.Гетьмана

ДОПОВІДЬ на пленарному засіданні Верховної Ради України Голови Правління Національного банку України В.А.Ющенко

Шановний Олександр Олександровичу! Шановні народні депутати! Враховуючи те, що звіт про роботу Національного банку за 1994 рік стосується досить далекого минулого, з вашого дозволу я зупинюся в своєму виступі і на основних напрямках діяльності Національного банку на 1995 рік.

Основні напрями грошово-кредитної політики Національного банку були розроблені в лютому цього року. До їх опрацювання залучалися фахівці різних міністерств та відомств, а також провідні науковці. Комісія Верховної Ради з питань фінансів і банківської діяльності неодноразово розглядала їх зміст. Висловлені нею зауваження враховано в остаточній редакції документа. Після доопрацювання Основні напрями були підтримані Адміністрацією Президента і Кабінетом Міністрів України. Найважливіші положення цього документа включено до схваленої вами Програми діяльності уряду. Фактично вже протягом десяти місяців поточного року в грошово-кредитних відносинах наша держава керується документом, який ви сьогодні розглядаєте.

Формуючи Основні напрями, ми ви-

ходили з того, що надметою діяльності Національного банку в поточному році було і залишається створення грошово-кредитних механізмів, здатних забезпечити стабілізацію національної грошової одиниці, без чого неможливо підняти суспільне виробництво та забезпечити ефективний соціальний захист найвразливіших верств населення. Свою роботу ми спрямовували на поступове зниження монетарної складової інфляції до прийнятих на поточний період значень шляхом розв'язання комплексу таких завдань.

Перше: забезпечення позитивних, вищих за інфляцію, рівнів процентів за кредитами та депозитами.

Друге: якісний розвиток фінансового ринку з метою створення сучасних механізмів регулювання обсягу грошей в обігу.

Третє: запровадження об'єктивного курсоутворення як засобу розвитку експорту та обмеження імпорту.

Четверте: вдосконалення системи платежів та взаєморозрахунків.

П'яте: вдосконалення банківської діяльності.

Шосте: підготовка до проведення грошової реформи.

Заходи, здійснювані в монетарній сфері, не раз вступали в суперечність із непослідовними діями в інших сферах макроекономіки, не давали належного ефекту за браком необхідних зрушень у роботі промислових підприємств, сільського господарства, торгівлі та інших галузей.

Процентна політика 1994 року. На жаль, нам не вдалося повністю здійснити задумане. Об'єктивна ціна грошей - фундамент об'єктивного ціноутворення. Ще у 1994 році вдалося забезпечити більш послідовне просування до об'єктивної ціни грошей, визнання якої починається із застосування реальної позитивної облікової ставки. Уже з лютого 1994 року її значення в розрахунку на місяць перевищило темпи інфляції, кредитні гроші перестали бути засобом нагромадження невинуватених обсягів товарно-матеріальних цінностей та валюти. І вже з березня починається повільне поживлення економіки: у першому кварталі минулого року обсяг промислового виробництва (порівняно з попереднім періодом) знизився на 44,2 процента, що було наслідком гіперінфляції в четвертому кварталі, а вже в другому кварталі обсяг промислового виробництва збільшується на 10,5 процента, у третьому - на 11,1, а за четвертий - на 16,8 процента.

Заходи щодо уповільнення темпів інфляції. Національний банк адекватно розпочав зниження рівня облікової ставки. Ви пам'ятаєте, що в липні вона формувалася на рівні 190 процентів, у серпні - 175, потім - 140 процентів. Тобто за півтора місяця процентна ставка Національного банку була знижена на 100 пунктів. Це високий темп. Адже внаслідок необ'єктивності ціноутворення та невідповідності цін виробничим затратам у середині минулого року ми зіткнулися з украй небезпечним явищем: темпи інфляції уповільнилися і становили лише декілька відсотків, водночас дефіцит державного бюджету досяг не-

безпечної межі. У цілому за третій квартал минулого року споживчі ціни зростали середнім темпом 4 відсотки, а дефіцит державного бюджету становив близько 17 процентів від валового внутрішнього продукту.

Таким чином склалася цінова ситуація, яку Національний банк практично не міг втримати під контролем монетарними інструментами. Дефіцит державного бюджету невідворотно вів до чергового інфляційного сплеску, і він відбувся у четвертому кварталі. Тобто в нас не було економічного фундаменту для більш результативної процентної політики.

Базова диспропорція 1994 року в галузі державних фінансів і грошей залишається, по суті, і сьогодні. І від вирішення цієї проблеми залежить рівень соціального забезпечення в нашій країні та соціальна стабільність.

Не справили суттєвого впливу на зниження ціни на гроші і кредити уряду, які надавалися протягом минулого року безоплатно. На 1 січня вони становили в загальному обсязі випуску платіжних засобів 85,9 відсотка проти 53,8 відсотка на аналогічну дату минулого року. В сумі це становить 141,5 трильйона карбованців. Дані гроші обертаються практично один раз і перетворюються в бюджетно-дотаційне фінансування - по суті, другий бюджет держави по доходах. Саме ці кредити були одним із найвпливовіших чинників інфляції 1994 року.

Незважаючи на таку ситуацію, Національний банк постійно знаходив можливості кредитування найбільш вразливих пріоритетних галузей економіки. На підтримання цієї політики в минулому році була спрямована значна частина первинного рефінансування, за рівнем процентної ставки в півтора-два рази нижча від офіційно встановленої облікової ставки Національного банку.

З жовтня минулого року розпочато поступове наближення цін і тарифів до рівня затрат, що об'єктивно складають-

ся в нашій економіці. Проте майже відразу намітився новий сплеск інфляції. Щоб запобігти перетіканню грошей у лихварські торгово-посередницькі структури, Національний банк був змушений підняти облікову ставку до 25 відсотків за місяць, хоч це не зробило її позитивною. Так, у листопаді й грудні, як ви знаєте, рівень інфляції становив відповідно 72,3 і 28,4 відсотка.

Процентна політика і наміри практичної дії 1995 року. На 1995 рік запроваджено щомісячний розгляд встановленої офіційної відсоткової ставки Національного банку з урахуванням інфляційних тенденцій за звітний і наступні місяці.

Аналогічно уточнюються ринкові відсоткові ставки за міжбанківським кредитом та аукціонами Національного банку. Ми сподіваємося, що такий засіб підтримування відсоткових ставок на мінімальному відсотковому рівні за підсумками, наприклад, лютого-серпня поточного року вже позитивно реалізований.

Облікова ставка, що діяла в березні - 150 процентів річних, або 12,5 процента у перерахунку на місяць, - лише на 1,1 пункту перевищувала рівень інфляції в березні. Аналогічна ситуація мала місце у квітні й травні цього року.

Декілька тижнів тому, з огляду на підвищення інфляції у вересні до 14,2 відсотка, облікова ставка за рішенням правління була встановлена на рівні 95 відсотків.

Виходячи із прогнозованого зниження темпів інфляції - 293 проценти у цьому році проти 501 процента за минулий рік, - припинено кредитування економіки на умовах встановлення пільгових відсоткових ставок. Пільгові кредити не лише розкручують інфляційну спіраль, а й активно використовуються як найспекулятивніший товар на фінансовому ринку.

Грошово-кредитне регулювання і результати 1994 року. Відповідно до рішень Верховної Ради Національний банк торік здійснював заходи, спрямовані на

забезпечення обсягів платіжних засобів, достатніх для нормального товарно-грошового обігу. За рік темпи їх зростання становили 668,3 процента і дещо перевищили темпи зростання оптових та споживчих цін, які зросли відповідно на 656 та 501 процент.

Ми можемо твердо заявити, що темпи приросту грошей у 1994 році були вищими, ніж рівень оптових і роздрібних цін. Це можна розцінити як один із чинників інфляційних спонукань 1994 року. Водночас обсяг кредитних вкладень в економіку сягнув 387 трильйонів карбованців, тобто зріс у 7 разів. Понад 56 процентів кредитів комерційних банків надано державним підприємствам. Враховуючи зниження обсягів виробництва, можна зробити висновок, що забезпечення суспільного виробництва платіжними засобами за минулий рік принаймні не погіршилося порівняно з попереднім роком. Проблема не в дефіциті грошей в обігу, як часто її тлумачать, а в їх нерациональному використанні та втраті контролю за їх обігом.

Звернемося до фактів. Обсяг готівки на рахунках населення за 1994 рік значно зріс, що порівняно з темпами зростання споживчих цін, як ви пам'ятаєте, відповідно становило 618 і 501 процент. На 1 січня 1995 року поза банками знаходилася невинуватено велика частка від загального обсягу грошової маси - 25,1 процента.

Сьогодні вона порівнянна з обсягом безготівкових грошей суб'єктів господарювання. Внаслідок розбалансованості споживчого ринку лише протягом січня-липня 1995 року перевищення грошових доходів населення над витратами та заощадженнями сягнуло 120 трильйонів карбованців, або становило 11,4 процента грошових доходів, які дорівнюють 1 квадрильйону 54 трильйонам карбованців.

Усі ці обсяги коштів залишили сферу офіційного обігу і зникли в тіньовій економіці. Безумовно, Правління Національ-

ного банку зробило висновок: якщо ми не зламаємо цю тенденцію, важко буде досягти макроекономічної стабілізації, вийти на ті інфляційні маяки, які встановлені економічним меморандумом уряду.

Із цього приводу є дуже цікава статистика (вона з'явилася в третьому і на початку четвертого кварталів нинішнього року). Якщо в червні 1995 року поза банками щомісяця в розрахунку на місяць залишалося 27 трильйонів карбованців грошової емісії (це становило 15,8 відсотка від її загального обсягу), то в липні залишалося 24,9 трильйона, або 13 відсотків, у серпні - 7,8 трильйона, або 3,8 відсотка. У вересні ж до кас банків не повернуто 2,8 трильйона карбованців готівки, або 1,3 відсотка від обсягу випущеної первинної готівкової емісії.

У жовтні ми маємо прецедент, коли вперше до кас комерційних банків повернуто на 650 мільярдів карбованців більше, ніж за цей період емітовано банківською системою.

Нині можна уже говорити про тенденцію, яка радикально змінює мотиви фінансового ринку. І перше, що ми можемо сьогодні відзначити, це те, що з урахуванням жовтня приріст грошей поза банками не просто припинено, а відбувається абсолютне зниження їх маси.

Цікава ситуація складається і на ринку грошових надходжень юридичних осіб. Обсяг грошей суб'єктів господарювання зріс із 116 трильйонів на 1 січня до 204,8 трильйона на 1 жовтня поточного року, або на 75 процентів.

Проте власники коштів не поспішають витратити їх на погашення заборгованості, про що свідчить спрямування приблизно третини прибутку за цей період на цілі, не пов'язані з виконанням зобов'язань перед партнерами.

У 1994 році приблизно 17 процентів прибутку використано на заохочення та 13 процентів - на інші цілі. Разом це становить понад 150 трильйонів карбованців, із них 84 трильйони - у промисловості.

За перше півріччя цього року народне господарство отримало прибутку значно більше, ніж за весь минулий рік. Без урахування банків, малих, спільних підприємств та кооперативів ця сума становила 585 трильйонів карбованців. З неї понад 152 трильйони карбованців, або кожний четвертий карбованець, витрачено на заохочення та на інші цілі, не пов'язані з виконанням зобов'язань перед партнерами. І це при тому, що на 1 липня заборгованість щодо невиключених пенсій становила в державі 1,9 трильйона, і на 23 трильйони карбованців було прострочених платежів щодо заробітної плати. На 1 листопада - відповідно 8,9 і 44 трильйони карбованців.

Це однозначно свідчить про необхідність перегляду платіжної політики в Україні у бік встановлення державного пріоритету в співвідношенні платежів до бюджету і позабюджетних фондів, де держава поки що перебуває на другому місці. Через це вона не може забезпечити регулярну виплату заробітної плати в бюджетній сфері та пенсій.

Грошово-кредитне регулювання і завдання на поточний рік. По-перше, на 1995 рік встановлюються верхні межі емісійних кредитів Національного банку (їх наведено в Основних напрямках у вигляді додатку). Їхнє значення впливає з програми макроекономічної стабілізації, затвердженої вами декілька тижнів тому.

Хочу запевнити, що норма кредитування уряду пропорційно до валового внутрішнього продукту, яка визначена вами в рамках 4 відсотків, з точки зору Правління Національного банку, на 1995 рік є виправданою і економічно обґрунтованою, оскільки узгоджує обсяг кредитної підтримки виконавчої влади з обсягами виробництва.

По-друге, при випуску нових платіжних засобів в обіг ми пропонуємо відійти від звичних для нас підходів, рішуче запровадити загальноприйняті у світовій банківській практиці інструменти

регулювання процесів, пов'язаних із грошово-кредитною масою. Про що тут ідеться?

Перше. Кредити уряду надаються в 1995 році на платній основі. Щодо цього є відповідна постанова Верховної Ради. У затвердженому бюджеті передбачено видатки на сплату відсотків за користування кредитами у розмірі 50 трильйонів карбованців. Це помірні плати, бо вона становить лише 10-15 відсотків їхньої ринкової вартості. Такий підхід відповідає нашому наміру поступово запровадити загальноприйняті у світовій практиці норми відносин уряду і Національного банку.

Друге. Національний банк надаватиме традиційні кредити рефінансування комерційних банків під заставу паперів (як державних, так і банківських) та векселів, що мають товарну основу. Це стимулюватиме підвищення попиту на боргові зобов'язання уряду і банків та активізуватиме використання векселів у розрахунках.

Третє. Ми впроваджуємо ефективні механізми регулювання грошово-кредитного ринку 1995 року. Йдеться про кредитні аукціони, вексельне редисконтування, депозитні сертифікати. Це еквівалентно збільшенню платіжних засобів в обігу та скороченню прямої емісії, яка розкручує інфляцію.

Наприклад, за 1995 рік Національним банком проведено 20 кредитних аукціонів із продажу кредитів комерційним банкам для подальшого кредитування суб'єктів господарської діяльності. Обсяг продажу становить 35 трильйонів карбованців, у тому числі 14 трильйонів карбованців - на цільових кредитних аукціонах. Із них на виконання указу Президента від 9 березня 1995 року щодо кредитної підтримки підприємств було проведено 9 аукціонів, на яких продано 10 трильйонів карбованців, здійснено розрахунки за енергоносії (4 аукціони на 17,9 трильйона карбованців). На жаль, необхідність надання кредитів Міністерству

фінансів в обсягах, що перевищують планові показники, не дала змоги профінансувати комерційні банки в більш повному обсязі.

Крім того, за рахунок власних та самостійно мобілізованих комерційними банками ресурсів на 13 трильйонів карбованців було надано кредитів паливно-енергетичному комплексу, на 4,5 трильйона карбованців - аграрно-промислового комплексу.

Здійснюються також заходи щодо підкріплення кредитними ресурсами комерційних банків, у яких дострокові інвестиційні кредити становлять не менш як 25 процентів від загального обсягу кредитного портфеля. Ми стосовно таких банків ідемо навіть на перегляд їхніх нормативів.

За рахунок зменшення нормативів резервування комерційні банки надали підприємствам кредитів на 1,7 трильйона карбованців. Крім того, за рахунок кредитів Національного банку надано довгострокових кредитів на 5,7 трильйона карбованців.

Важливою складовою організації фінансового ринку 1995 року є формування ринку цінних паперів. Тезисно я хотів би сьогодні сказати, що Національний банк провів 20 аукціонів. Згідно з постановою Кабінету Міністрів урядом випущено на 23,2 трильйона карбованців цінних паперів. Сьогодні ми можемо стверджувати, що практично кожний десятий карбованець дефіциту бюджету 1995 року був покритий неемісійними джерелами через аукціони Національного банку. Це по-перше.

По-друге, Національний банк вивчає можливість випуску ощадних сертифікатів Національного банку, виражених у доларах. І в такій формі ми намагаємося відмобілізувати доларову готівкову масу, яка знаходиться сьогодні поза банківською системою.

По-третє, передбачено створення розгалуженої мережі регіональних дилерських центрів, що функціонуватимуть у реаль-

ному режимі. Починаючи з листопада, Національний банк відкриває центральний депозитарій цінних паперів держави, який вестиме облік у режимі реального часу. Це дасть змогу із січня 1996 року емітувати цінні папери держави для юридичних та фізичних осіб.

Валютна політика. Протягом перших трьох кварталів минулого року було майже повністю виключено об'єктивне ціноутворення. Це викликано тим, що механізм курсоутворення і відсутність інститутів валютного ринку не давали змоги Національному банку проводити таку валютну політику. Починаючи з жовтня минулого року, поступово лібералізувався валютний ринок, була відновлена робота Української міжбанківської валютної біржі й почалася лібералізація основних засад організації ринку. За браком часу можу зупинитися на цьому лише тезисно: з лютого-березня комерційні банки стали суб'єктами валютного ринку, потім у травні Національний банк прийняв рішення дозволити здійснювати обов'язковий продаж валютних надходжень та вільних валютних коштів резидентів України як через Українську міжбанківську валютну біржу, так і на міжбанківському ринку.

Наступний крок - це відмова Національного банку від формування 10-процентного продажу до валютного резерву НБУ.

У вересні зроблено ще один крок: дозволено уповноваженим банкам купувати безготівкову іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку, щоб готівкою реалізовувати в обмінних пунктах. Це дало нам змогу нівелювати два безготівкових ринки на валютній основі.

Прийнято рішення дозволити комерційним банкам купувати іноземну валюту на валютному ринку за рахунок власних коштів у межах ліміту відкритої валютної позиції. Крім цього, здійснено близько 15 заходів, завдяки яким валютний ринок України практично відрегульовано відповідно до указів Президен-

та. По суті, ми можемо сказати, що валютний ринок держави контролюється, що він має засади, які дають змогу стабілізувати у кінці 1995 року - 1996 році ситуацію з національним курсоутворенням.

Щодо регулювання банківської діяльності. Ми накреслили цілий ряд конкретних заходів. Їх викладено в нашому меморандумі, і я не буду на них зупинятися виключно через брак часу.

Стосовно платіжної системи розрахунків хотів би сказати лише таке. Ми на сьогодні вже майже замкнули на клірингову систему Національного банку 2 тисячі 80 комерційних банків і можемо вважати, що успішно завершено першу систему платіжної моделі: комерційний банк - комерційний банк. Розрахунки робляться в режимі реального часу. Щомісяця ми здійснюємо платежі на 2 квадрильйони 400 трильйонів карбованців. На кінець 1995 року і на 1996 рік ставиться завдання розробки базової платіжної системи другого рівня: комерційний банк - клієнт. Електронні картки: програмування, математичне і технічне забезпечення цього процесу.

Сьогодні з 16 комерційних банків створено акціонерне товариство "Картки України". Національний банк теж є його засновником. Ми сподіваємося, що 1996 рік буде роком якісної модернізації платіжної системи другого рівня, в якій наш громадянин звикне працювати із магнітною картою в універмагах, на заправках та в інших місцях товарного обслуговування. Завдяки цьому прогресивному засобу ми зможемо вилучити значну частину готівкової маси, яка сьогодні є на руках у населення і яка є проблемою інфляційного керування.

Прошу вас підтримати звіт про роботу Національного банку за 1994 рік.

Спасибі за увагу.

СПІВДОПОВІДЬ на пленарному засіданні Верховної Ради України заступника Голови Комісії Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності В.П.Гетьмана

Шановні народні депутати!
Сьогодні, звичайно, саме час вести дискусію навколо Основних напрямів грошово-кредитної політики на наступний, 1996 рік (а не за місяць до кінця поточного року слухати питання про Основні напрями на цей рік). Це ж стосується і кошторису, а тим більше звіту за 1994 рік... Вибачте, але тут, я сказав би, поїзд уже пішов.

Водночас вважаю, що у нас було достатньо здорового глузду для прийняття норми, згідно з якою Основні напрями грошово-кредитної політики на наступний рік ми слухали б разом з проектом Державного бюджету на 1995 рік. Оскільки всі строки подання проекту бюджету до Верховної Ради вже минули, сьогодні конструктивніше було б говорити про те, що саме необхідно врахувати Національному банку в Основних напрямах на 1996 рік.

Шановні народні депутати! Незважаючи на те, що де-юре наш центральний банк є незалежним у проведенні грошової політики, де-факто він із самого початку свого існування постійно перебував і перебуває під тиском виконавчої влади та різних політичних сил.

Мушу вам сказати, що кожний попередній уряд, розуміючи короткочасність свого функціонування, більше був зацікавлений у підтриманні своєї політичної популярності шляхом застосуван-

ня інфляційних інструментів, ніж у проведенні непопулярних заходів, метою яких була б стабілізація економіки в довгостроковому плані. Ця традиційна суперечність між центральним банком та урядом спостерігається не лише у нас. Але в нас вона виявилася в нечуваних темпах інфляції, які є наслідком комплексної кризи в державі.

Нагадаю вам лише деякі цифри рівня інфляції у нас порівняно з Росією. 1991 рік: у нас інфляція - 91 процент, у Росії - 152 проценти. 1992 рік: у нас інфляція - 1445 процентів, у Росії - 1350 (тобто майже однакова). 1993 рік: Україна - 6288 процентів, Росія - 930 процентів (ось коли ми впали!). 1994 рік: Україна - 850 процентів, Росія - 218 процентів. У першому півріччі 1995 року середньомісячний рівень інфляції в Україні становив 11 процентів, у Росії - 10 процентів. У літні місяці цього року Національному банку та уряду вдалося дещо стабілізувати ситуацію, але вересень знову дав нам 14 процентів інфляції, а жовтень - близько 10 процентів.

Як бачите, нам не вдалося вийти на контрольні цифри, передбачені в Основних напрямах. І дива тут не могло статися. За умов високої інфляції використання ставки рефінансування як інструменту жорсткої монетарної політики є обмеженим внаслідок того, що по-

мінальні ставки просто не встигають за галоупуючою інфляцією.

До 1994 року процентна ставка була в нас негативною, що відображало загальну розгалуженість управління всією грошовою системою. Лише з березня цього року нам вдалося вийти на позитивний рівень реальної процентної ставки за кредитами, а з квітня реальні процентні ставки і за кредитами, і за депозитами досягли позитивних значень. Таким чином було створено передумови для зниження номінального значення процентної ставки, що й зробив Національний банк. І ми відчули це по процентних ставках, які були запропоновані.

Проте із червня реальна процентна ставка за депозитами знову стала негативною, що уповільнило темпи нагромадження депозитів. В умовах невідповідності депозитної бази кредитним можливостям надзвичайно важливим є створення ефективно діючого банківського ринку, як і передбачається Основними напрямками.

Це дало змогу Національному банку перерозподіляти наявні фінансові кошти між банками, які мають надлишок цих коштів, і банками, які в той чи інший проміжок часу мають більш прибуткові проекти та мають змогу здійснювати моніторинг за використанням наданих кредитів. Це також забезпечило ліквідність міжбанківських боргових зобов'язань та дало можливість Національному банку України здійснювати регулювання на грошовому ринку.

Одна з головних проблем, яка дістала відображення в Основних напрямках, - це створення ринку державних цінних паперів. Як відомо, ще 23 серпня минулого року вийшла постанова Кабінету Міністрів про випуск облігацій внутрішньої державної позики. І ви знаєте (про це сказав Голова Правління банку), що здійснено шість випусків

державних цінних паперів. Емітентом при цьому виступає Міністерство фінансів, а генеральним агентом із розміщення та погашення облігацій - Національний банк. Але гострою, я сказав би - найгострішою проблемою тут є те, що вторинний ринок облігацій державної позики і досі не створено, тривають дебати. Є відповідне, причому термінове доручення Прем'єр-міністра Марчука, а віз, як кажуть, і нині там: облігації розміщуються лише на первинному ринку через аукціони Національного банку України. Це, звичайно, значно знижує їхню ліквідність. Немає також ринку банківських комерційних паперів і муніципальних паперів.

Як це не дивно, але найбільш стабільною і прогнозованою на сьогодні є ситуація на валютному ринку. Це результат здійснених Національним банком та урядом заходів щодо лібералізації ринку, що зумовило збільшення обсягів валютних операцій в Україні. Загальний обсяг таких операцій із січня по вересень цього року зріс щодо долара в 3 рази, щодо німецької марки - в 2,4 рази, щодо російського рубля - в 3,2 рази. Крім того, значно побільшало пропозицій щодо іноземних валют. Поряд із долларом, німецькою маркою і російським рублем наші біржі почали торгувати французьким франком, італійською лірою, англійським фунтом стерлінгів.

Як відомо, з 1 серпня 1995 року дозволено здійснювати обов'язкові продажі валют на міжбанківському ринку. Тим самим ліквідовано монополію однієї біржі. Водночас визначальним фактором на валютному ринку залишається дефіцит платіжного балансу, і це продовжує впливати на курс українського карбованця відносно іноземних валют.

Із звіту Голови Правління Національного банку і з Основних напрямів ви бачите, що дефіцит платіжного балансу

в нас ще досить значний, а отже, зберігаються умови для того, щоб курс нашого українського карбованця мав-таки негативну тенденцію.

На жаль, на курс карбованця впливають і інші фактори, у тому числі й необережно мовлене слово керівниками держави. Навіть наше з вами вчорашнє рішення з приводу гривні не лише може суттєво вплинути на проведення грошової реформи, а й, безумовно, стане курсоутворюючим фактором, і ви це відчуєте. І цього просто не можна не враховувати.

Було б помилкою вважати, що курс нашої національної валюти визначається лише на міжбанківському ринку України. Якщо ми задекларували, що будемо відкрити економіку, то повинні мати на увазі, що курс нашої валюти паралельно формується на біржах Москви, Мінська та інших столиць. Неважко визначити через так званий крос-курс дійсну ціну нашої грошової одиниці. Тому Національному банку України необхідно постійно тримати цей фактор у полі свого зору.

На сьогодні найважливішим фактором, який впливає на курс нашої валюти, є нерегульованість взаємовідносин Національного банку з Міністерством фінансів. Це добре видно з кошторису, зі звіту Національного банку за 1994 рік, та й із Основних напрямів. Повірте, таких колізій немає в жодній країні світу, навіть у країнах СНД. Хіба можна погодитися з таким вільним ставленням до емісії, яке вчора продемонстрував міністр фінансів, говорячи про межу малої забезпеченості?! Мовляв, дайте нам право на емісійне джерело, і ми цю проблему вирішимо.

Тепер ви переконуєтеся, як правильно зробила Верховна Рада, передбачивши, що витрати, пов'язані з межею малої забезпеченості, здійснюються не за рахунок додаткового випуску грошей,

додаткової емісії. Якби ми з вами цього не зробили, то всі наслідки розкручування інфляційної спіралі були б перекладені виключно на Верховну Раду.

Шановні колеги, я не випадково на початку свого виступу назвав вражаючі цифри нашого інфляційного падіння за попередні роки. Такого глибокого падіння не знає жодна інша країна СНД. І причина цього відома: Україна - єдина з країн колишнього Союзу, яка продовжує використовувати кредитну емісію центрального банку для прямого монетарного покриття дефіциту бюджету. Наші сусіди (Росія, наприклад, - із 1 січня цього року) давно вже відмовилися від подібної практики.

Пряме емісійне покриття призводить тільки до значного зростання грошового мультиплікатора, що у свою чергу спричиняє нагромадження інфляційного потенціалу. Я не маю сумніву, що для того, аби дефіцит бюджету не став джерелом первинної емісії, необхідно заборонити центральному банку надавати кредити центральному уряду. До речі, це є нормою нашого Закону "Про банки і банківську діяльність", але ми чомусь постійно забуваємо про те, що закон такий діє. Під час затвердження бюджету нас усе одно переконують в іншому і ми натискуємо кнопки, не розуміючи всіх наслідків прийнятого рішення.

Будь-який бюджетний дефіцит повинен покриватися виключно за рахунок позик від внутрішніх банків, випуску державних облігацій або зовнішніх кредитів. Таке правило є важливим механізмом забезпечення того, щоб витрати уряду відповідали його доходам від податків.

За умов потужного тиску економічних перетворень жорсткість такого правила повинна розглядатися швидше як перевага, ніж як перешкода. Ніхто, підкреслюю, ніхто не має права вимагати

від центрального банку принести в жертву монетарну стабільність заради досягнення будь-якої іншої мети, якщо ми дійсно хочемо зробити щось корисне для свого народу.

Ще одна гарантія незалежності будь-якого центрального банку полягає в забезпеченні достатнього рівня його власних ресурсів, тобто капіталу та резервів. Якби від центрального банку вимагалось передавати уряду весь прибуток, то в разі втрати цих коштів йому довелося б просити урядової підтримки. Отже, лише шляхом нагромадження власних ресурсів у сприятливі роки центральний банк може обходитися без підтримки уряду в несприятливі роки.

Тому вимагати сьогодні від центрального банку, щоб він крім своєї основної функції забезпечення стабільності

був ще й донором для держави, абсолютно несправедливо. Ось чому Комісія з питань фінансів і банківської діяльності, уважно розглянувши всі три документи - звіт, кошторис, Основні напрями та враховуючи те, що ми розглядаємо ці документи перед настанням нового року, а не на початку поточного року, пропонує прийняти всі три постанови разом. Не треба відкладати кошторис на колись. Що це буде за кошторис на 1995 рік, якщо ми його розглядатимемо в 1996 році? Отже, потрібно прийняти всі три документи сьогодні.

Дякую за увагу.

В. А. Ющенко та В. П. Гетьман відповіли на запитання депутатів.

Участь у обговоренні звіту про роботу Національного банку України за 1994 рік та Основних напрямів грошово-кредитної політики НБУ на 1995 рік взяли народні депутати України М. Я. Азаров, В. І. Степенко, А. Г. Косолапов, В. В. Терещук, Н. М. Вітренко. Після тривалої дискусії Верховна Рада, давши ряд доручень своїм постійним комісіям та уряду, перенесла голосування проектів постанов із питань, які розглядалися, на пізніший термін.

21 листопада 1995 року Верховна Рада на своєму пленарному засіданні прийняла Постанову "Про звіт про роботу Національного банку, баланс його діяльності і зведений баланс банківської системи та розподіл прибутку Національного банку України за 1994 рік", Постанову "Про Основні напрями грошово-кредитної політики Національного банку України на 1995 рік" та Постанову "Про кошторис Національного банку України на 1995 рік".

№439/95-ВР
від
21.11.1995 р.

ПОСТАНОВА Верховної Ради України

Про звіт про роботу Національного банку, баланс його діяльності і зведений баланс банківської системи та розподіл прибутку Національного банку України за 1994 рік

Відповідно до статті 20 Закону України «Про банки і банківську діяльність» Верховна Рада України постановляє:

1. Взяти до відома звіт Національного банку України про роботу за 1994 рік, баланс його діяльності з валютою балансу 307786 млрд. крб. і зведений баланс банківської системи України з валютного балансу 1271953 млрд. карбованців (додається).
2. Затвердити розподіл прибутку Національного банку України за 1994 рік у сумі 8268 млрд. карбованців (додається).
3. Запропонувати Міністерству фінансів України в двотижневий термін подати на затвердження Верховної Ради України розмір і структуру внутрішнього боргу держави за станом на 1 січня 1996 року та вирішити питання про сплату Національному банку України процентів за надані в 1994 році кредити Уряду в сумі 70.6 трлн. карбованців.
4. Національному банку України, постійній Комісії Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності внести на розгляд Верховної Ради України звіт про роботу Національного банку України, баланс його діяльності та розподіл прибутку Національного банку України за 1995 рік у травні 1996 року.

Голова Верховної Ради України

О. Мороз

Додаток
до Постанови
Верховної Ради
України
№439/95-ВР
від 21.11.1995 р.

БАЛАНС Національного банку України за 1994 рік

(млрд. укр. крб.)

Активи	Сума	Пасиви	Сума
Валютні активи	115734	Валютні пасиви	115124
Дорогоцінні метали	1096	Іноземна валюта	115124
Іноземна валюта	114638		
Заборгованість комерційних банків перед НБУ по розрахунках	252	Гроші в обігу	93854
		Розрахунки з кредитними установами	54351
Вимоги до уряду	141073	Депозити уряду	5962
Кредити, надані Мінфіну	139260	Кошти Пенсійного фонду	1527
Внутрішній державний борг	1812	Інші пасиви	36968
Інші кредити	1	Кошти на рахунках суб'єктів господарювання	427
Інші активи	50727	Кредити, отримані НБУ від комерційних банків	4612
Кредити, надані комерційним банкам	22942*	Депозитні рахунки суб'єктів господарювання	20
Грошові кошти	2068	Статутний фонд	501
Основні фонди	1029	Резервний фонд	201
Кошти в розрахунках	17	Інші фонди	4724
Відвернені кошти за рахунок прибутку	8268	Фонд створення валютних резервів	1560
Інші активи	16403	Прибуток	8268
		Кошти в розрахунках	542
		Інші пасиви	16113
Усього активів	307786	Усього пасивів	307786

*З урахуванням коштів Національного банку України, які направлені на купівлю валюти до резервного фонду НБУ.

Додаток
до Постанови
Верховної Ради
України
№439/95-ВР
від 21.11.1995 р.

ЗВЕДЕНИЙ БАЛАНС банківської системи України за 1994 рік

(млрд. укр. крб.)

Активи	Сума	Пасиви	Сума
Грошові кошти	31299	Гроші в обігу	93854
Грошові кошти	30201	Зобов'язання перед банками	96338
Дорогоцінні метали	1098	Кошти на рахунках комерційних банків	57954
Вимоги до банків	110587	Кредити отримані	33772
Кошти на коррахунках комерційних банків	57450	Депозити, отримані НБУ від КБ	4612
Заборгованість комерційних банків по розрахунках	252	Депозити уряду	12034
Кредити, надані комерційними банками і філіями банків країн колишнього СРСР іншим банкам	29943	Кошти Пенсійного фонду	5657
Кредити, надані комерційним банкам	10985*	Кошти суб'єктів господарювання	133609
Емісійні кошти НБУ, направлені на купівлю валюти до резервного фонду НБУ	11957	Кошти на рахунках суб'єктів господарювання	93354
Вимоги до уряду	141073	Депозитні рахунки підприємств та вклади громадян	40255
Кредити, надані Мінфіну	139260	Валютні пасиви	409720
Внутрішній державний борг	1812	Інші пасиви	520741
Інші кредити	1	Статутний фонд	9287
Вимоги до суб'єктів господарювання	134438	Резервний фонд	3298
Кредити, надані суб'єктам господарювання	120041	Інші фонди	26627
Кошти, вкладені в спільну господарську діяльність	253	Фонд створення валютних резервів	1663

*Включаючи прострочені позички за міжбанківськими кредитами.

Активи	Сума	Пасиви	Сума
Вкладення в цінні папери	14144	Прибуток	53189
Валютні активи	396289	Кошти в розрахунках	164707
Валютні кошти	396289	Інші пасиви	261970
Інші активи	458267		
Основні фонди	7871		
Відвернені кошти за рахунок прибутку	52465		
Кошти в розрахунках	17		
Інші активи	397914		
Усього активів	1271953	Усього пасивів	1271953

Додаток
до Постанови
Верховної Ради
України
№439/95-ВР
від 21.11.1995 р.

РОЗПОДІЛ ПРИБУТКУ Національного банку України за 1994 рік

(млрд. укр. крб.)

Напрями	Сума
1. Фінансування будівництва потужностей по виготовленню та збереженню національної валюти, об'єктів банківської інфраструктури	4046.8
2. Фінансування витрат по технічному переоснащенню платіжної системи, засобів телекомунікації, придбанню банківського обладнання, інвентаря і спецтранспорту	1409.7
3. Поповнення Статутного фонду банку	500
4. Відрахування Міністерству фінансів (перевищення доходів над видатками)	460*
5. Витрати на підвищення кваліфікації кадрів та утримання навчальних закладів	90.7
6. Фінансування заходів по соціальному захисту працівників системи, включаючи матеріальну допомогу пенсіонерам, працівникам у зв'язку з нещасними випадками тощо	458.5
7. Витрати на доброчинність і спонсорство	73.1
8. Інші витрати, включаючи придбання дорогоцінних металів та каміння	1229.2
Усього	8268

* Крім того: перерахована Міністерству фінансів України позитивна курсова різниця в сумі 3 трлн.крб., отримана при здійсненні операцій з іноземною валютою.
Міністерством фінансів України не сплачені проценти за надані кредити в сумі 70,6 трлн.крб.

№440/95-ВР
від
21.11.1995 р.

ПОСТАНОВА Верховної Ради України

Про Основні напрями грошово-кредитної
політики Національного банку України
на 1995 рік

Відповідно до статті 12 Закону України "Про банки і банківську діяльність" Верховна Рада України постановляє:

1. Взяти до відома Основні напрями грошово-кредитної політики Національного банку України на 1995 рік.

2. Зобов'язати Правління Національного банку України внести на розгляд Верховної Ради України Основні напрями грошово-кредитної політики на 1996 рік не пізніше як через 10 днів після затвердження Державного бюджету України на 1996 рік.

3. Постійній Комісії Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності прискорити подання на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України про Національний банк України.

Голова Верховної Ради України

О. Мороз

№441/95-ВР
від
21.11.1995 р.

ПОСТАНОВА Верховної Ради України

Про кошторис Національного банку України на 1995 рік

Верховна Рада України постановляє:

1. Затвердити, як виняток, кошторис Національного банку України на 1995 рік (додається).

2. Надати право Правлінню Національного банку України з урахуванням інфляційних процесів проводити перерозподіл коштів у межах затверджених витрат за окремими статтями розділів I і II кошторису з наступним обов'язковим інформуванням постійної Комісії Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності.

3. Зобов'язати Міністерство фінансів України у 1995 році направляти кошти, що надходять від Національного банку України, до Державного бюджету України у вигляді перевищення доходів над витратами на викуп казначейських зобов'язань Міністерства фінансів України, строк оплати яких настав.

4. Постійній Комісії Верховної Ради України з питань бюджету при внесенні змін до Державного бюджету України на 1995 рік передбачити у його видатках кошти на сплату процентів за отримані кредити Міністерством фінансів України в 1995 році.

5. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на постійну Комісію Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності.

Голова Верховної Ради України

О.Мороз

Додаток
до Постанови
Верховної
Ради України
№441/95-ВР
від 21.11.1995р.

КОШТОРИС Національного банку України на 1995 рік

Доходи		Витрати	
Статті	Сума, млрд. крб.	Статті	Сума, млрд. крб.
1. Отримані проценти за кредитами		I. Витрати, що відносяться на собівартість банківської діяльності	
– всього	88147.2	– всього	17714.8
з них:		1. Нараховані проценти за мобілізовані кредитні ресурси	5000.0
– наданих Міністерству фінансів України	74647.2	2. Утримання і відновлення основних виробничих фондів	2874.2
– наданих комерційним банкам	13500.0	3. По фонду основної і додаткової заробітної плати	2304.7
у тому числі:		4. Внески на державне соціальне страхування	852.7
– за кредитами, реалізованими на аукціоні	8000.0	5. Виготовлення та забезпечення банків банкнотами та монетами	5633.2
2. Надходження від перевезення монетарних цінностей та інкасації готівки	5790.0	6. Проведення електронних розрахунків	200.0
3. Надходження від розрахунково-касового обслуговування та інших видів послуг	2165.0	7. Службові відрядження	150.0
4. Інші доходи	7930.0	8. Охорона установ НБУ	470.0
Всього доходів:	104032.2	9. Інші	230.0
		II. Витрати, що фінансуються за рахунок прибутку	
		– всього	25515.4
		1. Поповнення статутного фонду	–
		2. Поповнення резервного фонду	300.0

Доходи		Витрати	
Статті	Сума, млрд. крб.	Статті	Сума, млрд. крб.
		3. Створення бази виготовлення та збереження національної валюти – всього	21211.5
		в тому числі: – фінансування будівництва об'єктів банківської інфраструктури	19300.0
		– придбання банківського обладнання та інвентаря і транспорту	1911.5
		4. Грошові виплати та заохочення, включаючи відрахування на державне соціальне страхування (виплати на оздоровлення, допомога пенсіонерам та інші)	1303.9
		5. Підготовка кадрів та утримання навчальних закладів	400.0
		6. Інші витрати	2300.0
		Всього витрат по Національному банку України	43230.2
		III. Перерахування Міністерству фінансів	
		– всього	60802.0
		в тому числі:	
		1. При погашенні Міністерством фінансів заборгованості по платі за ресурси за 1994 рік	50000.0
		2. По завершенню фінансового року	10802.0
		Всього витрат:	104032.2